

A Hettita Birodalom

Az itt szereplő dátumok megközelítőleg helyesnek tekinthetők, de más forrásokhoz képest előfordulhatnak eltérések.

- Kr. e. XIX. század: a Kis-Ázsiában lezajlott népvándorlások során északnyugatról vagy északkeletről indoeurópai nyelvet beszélő népcsoportok nyomultak be Anatóliába, rátelepedtek az itt élő bennszülött népelemekre (az ún. protohattikra), és megalakították az első városkirályságokat. Ezek között volt Hattusas (a mai Bogazköy mellett) is.

- Kr. e. XVIII. század - XVII. század eleje: az egyes városállamok sorozatos háborúkat vívtak a környező népekkel és egymással is. A kussarai Anittas király elfoglalta, lerombolta és átkokkal sújtotta Hattusast. A város újra felépült és az új uralkodók érdekes módon éppen a kussarai házra vezették vissza származásukat.

- Labarnas (Kr. e. 1680-1650)

A Hettita Birodalom megalapítójának valószínűleg Labarnast kell tekintenünk. A városállamokat saját vezetése alatt szövetséges állammá egyesítette, és hatalmát nyugati és keleti irányban is kiterjesztette. A király mellett fontos szerepet töltött be a nemzetségfok tanácsa (az ún. pankus), de a trónörökös kijelölése királyi jog volt. A későbbi uralkodók a Labarnas nevet Tabarna alakban uralkodói címként viselték.

- I. Hattusilis (Kr. e. 1650-1620)

Hattusilis a birodalom belső egységének megszilárdulása után aktív külpolitikát folytatott. A Tauruszon át egészen Halpáig folytatott hadjáratokat. Halála előtt kitagadta fiát és Mursilist jelölte ki utódjául.

- I. Mursilis (Kr. e. 1620-1590)

Ő megismételte a Halpa elleni hadjáratot, sőt még tovább nyomult előre és elfoglalta Babilont is. Ezzel a Hettita Birodalom Elo-Ázsia vezető nagyhatalmává vált.

- Kr. e. 1590-1525: Mursilis meggyilkolása utáni időszakot a sorozatos trónviszályok, az arisztokrácia és a király ellentétei határozták meg. Ennek következtében a hódítások nagy részét elvesztették.

- Telipinus (Kr. e. 1525-1500)

Telipinus alkotmányreformot hajtott végre, és szigorúan szabályozta a trónöröklés rendjét. Sikeresül megszilárdította a hatalmát és visszaállította a birodalom tekintélyét. Valószínűleg erre az időszakra tehető a hettita törvénykönyv megszerkesztése is. Ez már túllépett a keleti jellegű "szemet szemért"-elven (talio-ely) és fejlettebb jogérzékről tanúskodik (például ők már különbséget tettek a szándékos és a gondatlanságból elkövetett emberölés között).

- Az ezt követő uralkodókról sajnos egyelőre nem áll túl sok információ a rendelkezésünkre, annyi azonban bizonyos, hogy II. Tudhaliyas (Kr. e. 1460-1440), II. Hattusilis (Kr. e. 1420-1400), III. Tudhaliyas (Kr. e. 1400-1385) és II. Arnuwandas (Kr. e. 1385-1375) uralkodása alatt

sikerült a Hettita Birodalom hatalmát kiterjeszteni és biztosítani egészen a szíriai határokig. Ekkor éli virágkorát a nagy riválisnak számító Mitanni Birodalom, mely politikai, gazdasági és kulturális szempontból is nagy hatással volt a hettitákra.

- I. Suppiluliumas (Kr. e. 1375-1335)

O volt a Hettita Birodalom történetének egyik legkiemelkedőbb, legjelentősebb uralkodója. Megsemmisítette a Mitanni Birodalmat, a határokat egészen Libanonig kiterjesztette. A legyőzött népeket nem tartotta állandó elnyomás alatt, nem süllyesztette őket rabszolgasorba, hanem tőle függő vezetőket állított az élükre és ezzel vazallusaivá tette őket. Befolyását megfontolt házassági politikája révén is erősítette. Hatalmát jól mutatja az az esemény, hogy az egyiptomi fáraó, Tut-anh-amon özvegye Suppiluliumas egyik fiát szerette volna maga mellé a fáraók trónjára emelni. Ez a házasság azonban nem jött létre.

- II. Mursilis (Kr. e. 1334-1306)

Arnuwandas (Kr. e. 1335-1334) rövid uralkodása után Mursilis került a trónra, aki apja, Suppiluliumas méltó utódjának bizonyult. Az új szerzemények területén sikerült megszilárdítania a hettita uralmat, eredményes harcokat vívott a határmenti népekkel. Elénk érdeklődést mutatott a vallás és a művészetek iránt is. Jelentős irodalmi alkotások a valamiféle járvány (valószínűleg pestis) eltávoztatását kérő imádságai. Utódának fiát, Muwattalist jelölte ki.

- Muwattalis (Kr. e. 1306-1282)

Uralkodása alatt kiéleződött az Egyiptommal való konfliktus, mely végül is fegyveres összecsapásba torkollott. Az ütközet Kr. e. 1296 körül zajlott le Qadesnél és az egyiptomiak vereségével végződött. (Egyes kutatók szerint a főseregek nem ütköztek meg egymással, csupán az előőrsök csatározásáról volt szó; mások szerint egyáltalán nem volt fegyveres összecsapás, hanem a hettita és egyiptomi hadsereg felvonult egymással szemben, de végül is a két uralkodó a háború elkerülése végett kompromisszumos békét kötött egymással.)

- III. Hattusilis (Kr. e. 1275-1250)

A törvényes trónörökös néhány éves uralkodása után Muwattalis fivére, III. Hattusilis foglalta el a trónt. O Egyiptommal "örök békét" kötött, és ezt dinasztikus kapcsolattal is megerősítette: egyik leányát Ramseshez adta feleségül.

- IV. Tudhaliyas (Kr. e. 1250-1220)

Uralkodása alatt a Hettita Birodalom hatalma kezdett meginogni, nyugaton és keleten a vazallus népek sorozatos lázadásaival kellett megküzdenie.

- IV. Arnuwandas (Kr. e. 1220-1190) és II. Suppiluliumas (Kr. e. 1190 körül) alatt a válság tovább mélyült, melyet csak fokoztak az újabb és újabb népcsoportok betörései. A végső csapást az úgynevezett "tengeri népek" támadása jelentette, amely a Hettita Birodalom teljes pusztulásához vezetett (Kr. e. 1200-1190 körül Hattusas városa is megsemmisült).

Ajánlott irodalom:

W. Ceram: A hettiták regénye

Horst Klengel: Az ókori Szíria története és kultúrája Bp., 1977.